

ADAM ROSIŃSKI

Akademia Sztuk Pięknych
w Gdańsku

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI MUZYKI W ZAKRESIE EDUKACJI MEDIALNEJ

ABSTRACT. Rosiński Adam, *Kształcenie nauczycieli muzyki w zakresie edukacji medialnej* [Music teachers' educational process in the field of media education]. „Neodidagmata” 35, Poznań 2013, Adam Mickiewicz University Press, pp. 83–101. ISBN 978-83-232-2685-7. ISSN 0077-653X.

The author of this article, who is aware of the shortage of specialized literature concerning the connection between music pedagogy and IT, aims to pass on general knowledge of music-related IT to music teachers and present exercises which are based on working on a PC and which were created for the purpose of developing a child's music skills. The aim of these exercises is to make it possible to assess students' knowledge more quickly and to stimulate their interest in this subject. Additional studies show a new way to educate teachers with the aim of improving their skills in using digital technology during music classes. The topic of this article is interesting and up-to-date because it connects specialized disciplines such as pedagogy, IT, media education and music education. A thorough knowledge of these subjects improves music teachers' versatility and skills as well as the quality of their teaching.

Adam Rosiński, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, Międzywydziałowy Instytut Nauk o Sztuce, Zakład Nauk Humanistycznych, Targ Węglowy 6, 80-836 Gdańsk, Polska – Poland.

Kształcenie to

[...] ogół czynności i procesów umożliwiających ludziom poznanie przyrody, społeczeństwa i kultury, a zarazem uczestnictwo w ich przekształcaniu, jak również osiągnięcie możliwie wszechstronnego rozwoju sprawności fizycznych i umysłowych, zdolności i uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań, przekonań i postaw oraz zdobycie pożądaných kwalifikacji zawodowych. W ostatnich latach coraz częściej przez kształcenie rozumie się łącznie nauczanie i uczenie się. Proces kształcenia, w którym uczestniczy jednostka, może być organizowany przez instytucję, uwłącza rodzinę i szkołę, jak i przez pojedyncze osoby, kształcenie może być podejmowane samorzutnie przez jednostkę jako samokształcenie¹.

¹ W. Okoń, 1992, s. 101.

Termin kształcenie jest pojęciem bardzo szerokim i dotyczy różnych aspektów. W niniejszej pracy skupiono się na kilku problemach, które, choć zawężają bardzo rozległy obszar doświadczeń składających się na proces zdobywania wiedzy, nakierowują nas na konkretną propozycję kształcenia.

Gwałtowny postęp technologiczny, który zauważalny jest od kilkunastu lat, sprzyja dynamicznemu rozwojowi nowych źródeł informacji. Obok narzędzi tradycyjnych, takich jak: książka, długopis, kreda, pianino, tablica, pojawiają się niekonwencjonalne – Internet, keyboard, komputer wraz z całym osprzętem multimedialnym. Permanentna i ciągle postępująca komputeryzacja, dostępność komputerów we wszelkich dziedzinach życia ludzkiego powoduje, że młodzi ludzie budują nowy rodzaj społeczeństwa; jest to zbiorowość multimedialna, która w wielu dziedzinach korzysta z komputera². Szybki rozwój takich nowoczesnych narzędzi oraz coraz większa ich dostępność powoduje, że przeważnie każdy uczeń ma w domu komputer. Łatwy dostęp do informacji uzyskiwanych drogą elektroniczną sprawia, że komputer jest nieodzowny w życiu, kulturze i edukacji młodego człowieka³. Z tego powodu komputer może być uznany za narzędzie efektywne w procesie edukacji muzycznej ucznia. Szeroko stosowane multimedia pozwalają na przekazywanie i łączenie różnych treści w jedną wiadomość skorelowaną z różnymi dziedzinami sztuki oraz podawanie informacji w przystępnej formie w postaci: animacji komputerowej, grafiki, dźwięku, wyświetlanego tekstu, filmu oraz elementów interaktywnych (dynamicznych), którymi sterować może uczeń⁴.

Zwolnienie dynamicznego rozwoju i postępu w dostępie do teleinformacji spowodowane jest przeważnie przez samego człowieka. Kierowanie się przestarzałymi zasadami i przyzwyczajeniami, nastawienie konserwatywne i negatywne w stosunku do nowych mediów przyczynia się do zahamowania rozwoju naszych podopiecznych. Nieznajomość podstawowej obsługi komputera nie zwalnia z odpowiedzialności, jaką bierze na siebie nauczyciel muzyki podczas nauczania⁵.

Multimedia (łac. *multum* + *medium*) są to media, które ilustrują scalenie kilku odmiennych postaci transmisji informacji (np.: tekstu, dźwięku, animacji, grafiki, filmu), dostarczają adresatowi informacje bądź rozrywkę. Multimedia wykorzystywane są w wielu dziedzinach, często czerpią z technik tradycyjnych; tworząc sztukę (wizualną, muzyczną), same się nią

² E. Gajek, 2008, s. 18–19.

³ L. Pawelski, 2003, s. 84–85.

⁴ B. Fiolek-Lubczyńska, 2004, s. 106–107.

⁵ R. Tadeusiewicz, 2001, s. 15–20.

stają⁶. Dzisiaj multimedia rozwijają się na różnych szczeblach nauki i sztuki tak dynamicznie, że tworzą odrębny przedmiot interesujący zarówno pod względem naukowym, jak i artystycznym, stąd możemy śmiało mówić o pojęciu „sztuka medialna”.

PROBLEMATYKA BADAŃ

Celem prowadzonych badań było wykazanie, czy nauczyciele muzyki korzystają w procesie kształcenia dzieci i młodzieży z nowoczesnych środków dydaktycznych, a także czy znają i zgłębiają swą wiedzę dotyczącą obsługi dostępnych oprogramowań. Ważnym etapem pracy naukowej jest dobór próby osób badanych, czyli „wyselekcjonowanie dla celów badawczych pewnej ich liczby spośród określonej zbiorowości ludzi, którymi badacz jest zainteresowany. Zbiorowość tę nazywa się w metodologii populacją lub zbiorowością generalną albo populacją generalną, a osoby wyselekcjonowane próbą lub próbką”⁷.

Próbą badawczą objęto 56 osób w wieku 25–56 lat (z czego 36 osób to kobiety). Wymienione osoby mają wykształcenie wyższe magisterskie w zakresie edukacji muzycznej. Respondenci są nauczycielami muzyki w klasach podstawowych i gimnazjalnych szkół ogólnokształcących w Gdańsku, Sopocie i Gdyni.

Należy pamiętać, że dobru próby dokonać można na dwa sposoby – poprzez dobór losowy lub celowy. Dobór losowy polega na wybraniu osób z danej populacji w sposób przypadkowy, a nie przemyślany, zaplanowany. Celowy dobór badanych wiąże się z wyselekcjonowaniem osób z określonej populacji przez samego badacza⁸. Stąd dobór próby w niniejszym badaniu można uznać za celowo-losowy, gdyż spełnia kryteria obu prób.

METODA BADAWCZA

Na potrzeby niniejszej pracy, w celu zgłębienia i zweryfikowania pewnych twierdzeń, posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Według T. Pilcha sondażem diagnostycznym nazywamy

⁶ P. Adamczewski, 2005, s. 135.

⁷ M. Łobocki, 2004, s. 40.

⁸ Tamże.

[...] sposób gromadzenia wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk i wszelkich innych zjawisk instytucjonalnie nie zlokalizowanych – posiadających znaczenie wychowawcze – w oparciu o specjalnie dobraną grupę reprezentującą populację generalną, w której badane zjawisko występuje⁹.

Spośród technik omawianego sondażu wybrano ankietę, ponieważ umożliwia ona otrzymanie pełnych i rzeczowych odpowiedzi udzielanych przez respondentów. Według T. Pilcha ankietę jest

[...] techniką gromadzenia wiadomości, polegającą na wypełnieniu, najczęściej samodzielnie, przez badanego specjalnych kwestionariuszy, na ogół o wysokim stopniu standaryzacji, w obecności lub częściej bez obecności ankietera. [...] Daje ona wiedzę obszerną, informuje, nie wyjaśnia, o zjawisku rozległym lub dużych grupach¹⁰.

Natomiast K. Konarzewski uważa, że ankietę

[...] jest to ustalona lista pytań, którym towarzyszy mniej lub bardziej zamknięty zbiór odpowiedzi¹¹.

Ankieta została zbudowana z czterech pytań zamkniętych oraz jednego otwartego, na które respondenci mogli udzielać konkretnych odpowiedzi.

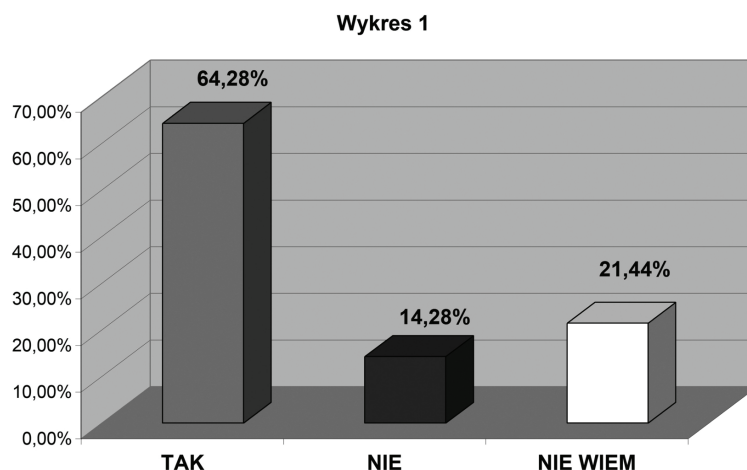
WYNIKI BADAŃ

Na rycinie 1 przedstawiono, że badani w przeważającej części, ponad 64% ankietowanych, znają podstawy obsługi komputera wraz z zastosowaniem polecanych produktów firmy *Microsoft Office*. Dzięki temu oprogramowaniu możliwe jest tworzenie dokumentów tekstowych, wykresów, tabel oraz prezentacji multimedialnych. Posłużyć one mogą w przygotowywaniu prac klasowych, sprawdzianów, jak również do preparowania podstawowych i zaawansowanych prezentacji wyświetlanych za pomocą projektora multimedialnego. 14,28% respondentów uważa, że nie zna podstawowej obsługi komputera wraz z oprogramowaniem *Microsoft Office*, natomiast 21,44% ankietowanych nie potrafiło określić, na jakim poziomie zna obsługę komputera, stąd zaznaczali odpowiedź „nie wiem”.

⁹ T. Pilch, 1998, s. 51.

¹⁰ Tamże, s. 86–87.

¹¹ K. Konarzewski, 2000, s. 138.

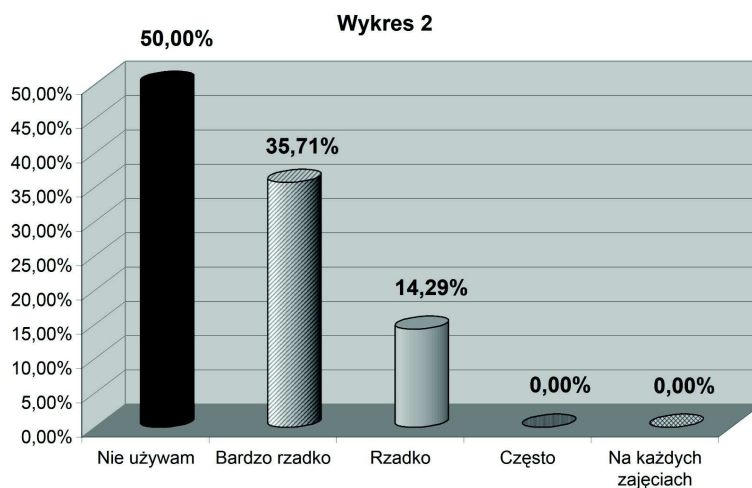
Ryc. 1. Czy Pan/i dobrze zna podstawową obsługę komputera wraz z oprogramowaniem *Microsoft Office*?

Źródło: opracowanie własne

Odpowiedzi na drugie pytanie obnażyły prawdę na temat zastosowania komputerów i szeroko pojętych multimediiów przez nauczycieli muzyki w celu realizacji założeń przedmiotowych. Okazało się, że połowa ankietowanych w ogóle nie wykorzystuje komputera wraz ze stosownym oprogramowaniem w procesie dydaktycznym. Zaledwie ponad 35% zadeklarowało, że wykorzystuje komputer na zajęciach muzycznych, ale bardzo rzadko. Natomiast ponad 14% ankietowanych stwierdziło w komentarzach, że używają komputera i osprzętu multimedialnego kilka razy w ciągu roku – co zgadzało się z odpowiedzią „rzadko”. Należy nadmienić, że ani razu nie została wybrana odpowiedź „często” czy „na każdych zajęciach”.

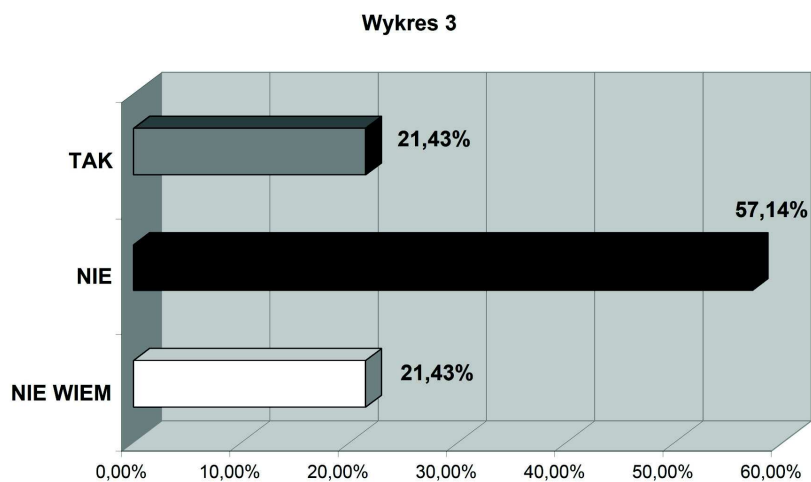
Kolejne pytanie dotyczyło umiejętności zastosowania oprogramowania muzycznego, wspierającego działalność dydaktyczną nauczyciela muzyki. Okazało się, że 57,14% respondentów nie zna nowego oprogramowania, a nawet nie potrafi wymienić jego nazwy. Natomiast 21,43% badanych stwierdziło, że zna oprogramowanie komputerowe, które nie jest już najnowsze. Kolejne 21,43% respondentów nie potrafiło dokładnie stwierdzić, czy zna takie oprogramowanie lub czy potrafi się nim posługiwać, dlatego ponad jedna piąta ankietowanych zaznaczyła odpowiedź „nie wiem”.

Stąd wydawać by się mogło, że należałoby przedstawić obecnym, jak i przyszłym nauczycielom muzyki stosowne oprogramowanie muzyczne, które powinno być połączone z przeszkoleniem pedagoga w zakresie obsługi i umiejętności korzystania z programu.

Ryc. 2. Jak często korzysta Pan/i z komputera z oprogramowaniem muzycznym w procesie dydaktycznym?

Źródło: opracowanie własne

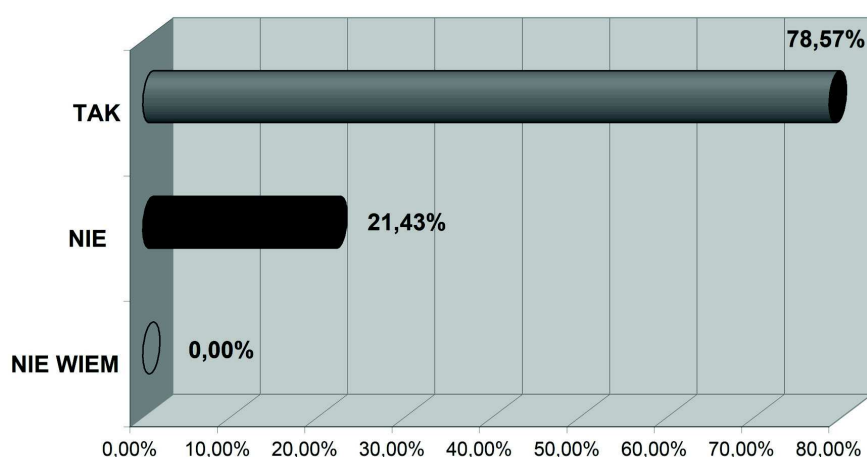
Ryc. 3. Czy zna Pan/i oprogramowanie komputerowe, które wspiera działalność dydaktyczną nauczyciela na lekcjach muzyki w zakresie edukacji muzycznej uczniów?

Źródło: opracowanie własne

Przedostatnie pytanie miało wykazać, czy respondenci są zainteresowani kształceniem w zakresie obsługi komputera przy użyciu odpowiedniego oprogramowania i jego zastosowania na lekcjach muzyki. 78,57% badanych

odpowiedziało, że widzą sens takiego kształcenia i chętnie wzięliby udział w szkoleniu, które ukazywałoby nowe perspektywy korzystania z dobrodziejstw informatyki na zajęciach z muzyki. Niejednokrotnie nauczyciele wskazywali, że na rynku brak jest wspomnianych szkoleń dotyczących wykorzystania komputera na poszczególnych zajęciach lekcyjnych. Wyłania się nowy problem, który nie tylko dotyczy muzyki, ale również innych przedmiotów. Najwięcej szkoleń w zakresie obsługi komputera organizuje się dla informatyków, natomiast o nauczycielach innych przedmiotów zapomina się. Nauczyciele skazani są więc na samokształcenie, które nie zawsze spełnia ich oczekiwania. Natomiast 21,43% badanych stwierdziło, że nie widzi sensu szkolenia muzyków w zakresie informatycznego przygotowania do lekcji muzyki, sądząc, że może to niewiele zmienić.

Wykres 4

Ryc. 4. Czy w ramach kursu bądź szkolenia chciałaby Pani/chciałby Pan poszerzyć swój zakres wiedzy i umiejętności w zakresie wykorzystania komputera i stosownego oprogramowania na lekcjach muzyki?

Źródło: opracowanie własne

W przypadku ostatniego pytania: „W jakich celach stosuje Pan/i komputer na zajęciach muzyki?”, pojawiały się wyłącznie cztery odpowiedzi:

- 1) prezentacja filmu,
- 2) prezentacja multimedialna,
- 3) odtwarzanie utworu muzycznego,
- 4) wyświetlanie grafiki i zdjęć.

WNIOSKI

Wnioski nasuwające się z wyników badania są bardzo klarowne. Okazuje się, że nauczyciele muzyki często nie nadążają za rozwojem technologicznym swoich uczniów, co może mieć niebagatelny wpływ na edukację podopiecznych. Brak fachowej literatury dla nauczyciela muzyki z dziedziny muzyki i informatyki, luka w zakresie wykorzystania multimediów w kształceniu muzycznym dziecka pogłębiają problem, który dotyczy dość dużą część społeczności nauczycielskiej zajmującej się nauczaniem muzyki.

W większości ośrodków wyższego szkolnictwa muzycznego w Polsce problem dopiero zaczyna być zauważany, stąd niewątpliwie bardzo dobrym pomysłem jest wprowadzenie przedmiotu multimedia w edukacji muzycznej bądź połączenie dwóch specjalności – edukacji muzycznej i multimediów. Zdobyta w ten sposób wiedzę trudno przecenić, ponieważ umożliwia ona przede wszystkim zbliżenie dwóch osób – ucznia i nauczyciela. Często mówi się o trudnej młodzieży, którą spotkać można na wszelkich szczeblach edukacyjnych, w tym przypadku komputer jako medium może być sposobem dojścia do trudnego wychowanka i pomocą dla nauczyciela w przełamaniu barier poprzez zaciekawienie uczniów danym przedmiotem. Dodatkowo dzięki interaktywnej prezentacji nawet trudnych zagadnień tematyka zajęć może być przystępniejsza i szybciej zrozumiana.

Wyniki badań prezentowane w niniejszej pracy odkrywają nowy problem dotyczący wykorzystania multimediów do realizacji założeń edukacyjnych poszczególnych przedmiotów. Temat ten, choć tak ważny, aktualny i ponadczasowy, jest często zapominany.

Nowatorskie nauczanie muzyki, opierające się na urozmaicaniu procesu dydaktycznego przez zastosowanie komputera w celu wytworzenia i pobudzenia aktywności własnej uczniów, powinno być wspomagane nowymi metodami oddziaływań i nauczania, obok których nie może przechodzić obojętnie, szczególnie nauczyciel¹².

Ludzie zwykle pamiętają:

- „10% tego, co czytają
- 20% tego, co słyszą
- 30% tego, co widzą
- 50% tego, co widzą i słyszą
- 70% tego, co mówią
- 90% tego, co mówią podczas wykonywania”¹³.

¹² B. Kubiczek, 2006, s. 5–15.

¹³ G. Dryden, J. Vos, 2011, s. 100.

WYBRANE PROPOZYCJE I PRZYKŁADY ZASTOSOWANIA OPROGRAMOWANIA W NAUCZANIU MUZYKI

Szereg problemów pojawiających się we wspomnianych badaniach to wynik braku na rynku wydawniczym jakichkolwiek tutoriali, opisów lub pozycji, które pomogłyby nauczycielom muzyki na zajęciach lekcyjnych w korzystaniu z nowego oprogramowania.

Widząc niepokojący stan rzeczy, dotyczący niedostatecznej umiejętności w czerpaniu z możliwości komputera na lekcjach muzyki, przedstawiono poniżej wybrane propozycje i przykłady zastosowania oprogramowania wraz z możliwością nakierowania nauczycieli na pewne aspekty ich kształcenia również w zakresie szeroko pojętych multimediiów.

Kształcenie obejmuje całokształt doznań, które składają się na proces pozyskiwania wiedzy, umiejętności oraz rozumienia ich przez człowieka. Pojęcie kształcenia dotyczy również uczenia się i nauczania. Często mówi się, że proces uczenia trwa przez całe życie, co bezpośrednio można odnieść do zawodu nauczyciela, który ciągle doskonali własne metody, również przez samokształcenie. Stąd często staż i wiedza nauczyciela są bardzo cenne i stanowią istotne źródło wiedzy dla nauczycieli młodszych. Proces kształcenia dotyczy nauczania i wychowania. Podległy jest szerszemu terminowi – edukacji¹⁴.

Dzisiejsze kształcenie nauczycieli muzyki to inaczej sztuka nauczania, która opiera się na edukacji i wykształceniu osób dorosłych. Edukacja w dziedzinie sztuki multimedialnej ma na celu przygotowanie nauczyciela muzyki do pracy jako człowieka o szerokich horyzontach, znającego przeszłość, potrafiącego pokonać teraźniejszość oraz patrzącego z otwartymi oczyma w przyszłość¹⁵. Dodatkowe pojawienie się nowych obszarów pracy, takich jak multimedia, powoduje, że nauczyciel muzyki powinien być aktywny oraz otwarty na wszelkie nowinki technologiczne (na przykład coraz częściej spotykany dziennik elektroniczny, dzięki któremu rodzice mogą sprawdzić przez Internet oceny swoich pociech, nie wychodząc z domu). Samo kształcenie nauczycieli muzyki w zakresie multimediiów powinno przebiegać hermeneutyczne i wielopłaszczyznowo, a wielotorowość tego kształcenia opiera się na praktycznym wykorzystaniu i umiejętności obsługi komputera oraz urządzeń mu podległych, takich jak:

- projektor multimedialny,
- zewnętrzne karty muzyczne,
- cyfrowe instrumenty muzyczne (keyboard, gitara, instrumenty dęte, perkusja),

¹⁴ K. Kruszewski, 2004, s. 20–21.

¹⁵ Tamże, s. 11–12.

- tablica interaktywna,
- mata cyfrowa (muzyczna),
- mikrofon.

Edukacja nauczycieli, nastawiona na poznanie tajników multimedialnych niezbędnych w nauczaniu muzyki, powinna wykształcić umiejętność radzenia sobie z problemami mogącymi pojawić się podczas korzystania z komputera, wskazać: metody oraz sposób przekazywania wiedzy za pomocą urządzeń cyfrowych tak, by otrzymać wymierne efekty w nauczaniu, jak pracować na lekcjach muzyki, aby wykorzystywać dobrodziejstwa technologiczne oraz jak prawidłowo podłączyć między sobą różne urządzenia multimedialne w celu wymiany informacji i współpracy.

Kształcenie nauczycieli muzyki w dziedzinie sztuki multimedialnej opiera się na znajomości podstaw programowych oraz rozszerzonej teorii i metodyki nauczania muzyki stworzonych w celu realizacji danego przedmiotu.

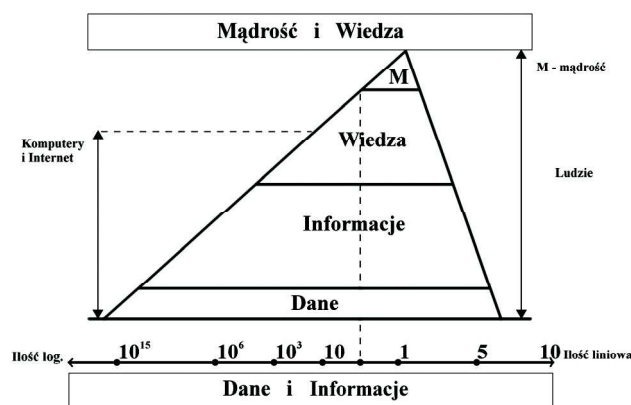
Edukacja osób, które będą przyszłymi nauczycielami muzyki, nie powinna odbiegać od dotychczasowych standardów, jednak aktualne wzorce należałoby wzbogacić o zastosowanie komputera wraz z technologiami oraz urządzeniami mu podległymi. Niezbędna w tym przypadku staje się znajomość poszczególnych nowoczesnych programów komputerowych, które powinien poznać każdy dotychczasowy i przyszły nauczyciel muzyki. Wielorakość programów komputerowych, ich obsługa, możliwości edycyjne, wygląd i przejrzystość mogą wydawać się dla jednych prostsze, dla innych trudniejsze, stąd każdy użytkownik może dopasować program w taki sposób, aby pracował możliwie najwydajniej.

Nowatorskie kształcenie nauczycieli muzyki powinno opierać się w dużej mierze na wykorzystaniu komputera jako środka wspomagającego realizację zamierzonych założeń edukacyjnych w celu prezentacji poprzez komputer i stosowne oprogramowanie poszczególnych kwestii problemowych w dydaktyce muzycznej. Dzięki interaktywnemu przedstawieniu problemu nawet najtrudniejsze dla ucznia kwestie stają się łatwiejsze do zrozumienia i opanowania. Pamiętamy, że aktualnie każda szkoła dysponuje klasopracownią wyposażoną w komputery (przeważnie jest to sala informatyczna), które mogą być również używane przez nauczyciela muzyki w celu realizacji jego założeń programowych. Należy zwrócić uwagę na to, że w większości przypadków na szkolnych zajęciach muzycznych stosowane są metody tradycyjne, w rozumieniu tradycyjnej tablicy, kredy i pianina. W klasopracowniach muzycznych zauważalny jest brak komputera, tablicy interaktywnej i keyboardu. Ciągły postęp technologiczny i komputeryzacja sprawia, że można pokusić się o stwierdzenie, iż dostępna technologia umożliwia nauczycielowi przeprowadzenie zajęć interaktywnych.

Przede wszystkim nauczyciele najczęściej uczą podopiecznych metodami tradycyjnymi, którymi sami zdobywali wiedzę – każdy spotkał się z tym podejściem do nauczania, które w dzisiejszych czasach się nie sprawdza. Aktualnie młodzież wychowywana jest poprzez programy telewizyjne i komputerowe, gdzie dominuje dźwięk, słowo oraz ruch. Pamiętajmy, że współcześni uczniowie są bardziej zróżnicowani pod względem sposobów przyswajania wiedzy niż kiedyś, gdyż przemiany społeczne dotyczą również ich¹⁶.

W dobie dzisiejszej informatyzacji społeczeństwa i układu nauczania w XXI w. istotnym aspektem jest kształcenie u nauczycieli, jak i uczniów kreatywnego myślenia oraz zdolności do spojrzenia na nowatorskie rozwiązywanie danego problemu taką metodą, która zagwarantuje możliwość poszerzenia wiedzy całego społeczeństwa¹⁷.

Nową piramidę informacji, wiedzy, mądrości i danych zaprezentował A. Straszak, znaleźć tutaj można dane dotyczące dziedziny mediów cyfrowych, a także tradycyjnych sposobów przekazywania wiedzy. Dane cyfrowe zostały przedstawione na rycinie 5 w formie logarytmicznej, natomiast tradycyjne w postaci liniowej. Interpretacja poniższego wykresu jest niebywale prosta i zarazem nasuwa ciekawe wnioski. Zauważyć można, iż rozkwit przekazywanych informacji i wiedzy w postaci cyfrowej nie zatrzymał ewolucji informacji przekazywanej tradycyjnie. Stwierdzić więc należy, że metody tradycyjne są wzbogacane i uzupełniane o zapis elektroniczny¹⁸.

Ryc. 5. Nowa piramida informacyjna początków XXI w.¹⁹

¹⁶ M. Silberman, 2003, s. 7–10.

¹⁷ K. Krzysztofek, 2002, s. 15–16.

¹⁸ Por. <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/zeszyty/Zeszyt6/33_Szpunar_Magdalena.pdf>, [dostęp: 2.02.2013].

¹⁹ Za: <http://www.magdalenaszpunar.com/_publikacje/2005/kapital_ludzki_pliki/image006.jpg>, [dostęp: 2.02.2013]; por. A. Straszak, 2002.

Nauczyciel powinien stale poszerzać swój warsztat pracy, także o środki multimedialne, co może posłużyć mu do przeprowadzenia interesujących zajęć i pozwoli zrealizować powyższe cele, opierając się na prezentacji multimedialnej, demonstracji możliwości i funkcji oprogramowania itp.

Należy również spojrzeć na nauczyciela i jego kształcenie przez pryzmat ciągłego rozwoju. Rozwój nauczycieli ma bardzo duże znaczenie w życiu zawodowym, ale również w życiu osobistym. Rozwój zawodowy ma na celu podniesienie kwalifikacji, polepszenie jakości pracy, na które ma wpływ również awans zawodowy nauczyciela. Nie można zapominać, że kolejny szczebel awansu jest opisany przez konkretną ustawę, która mówi również o wykształceniu nauczyciela w zakresie umiejętności pracy z komputerem²⁰. Chęć zaangażowania się we własny rozwój zawodowy jest bardzo trudnym i zarazem ambitnym planem do zrealizowania, który polega na wytyczaniu i podtrzymywaniu wysokich standardów nauczania przez nauczyciela. Aktualnie nowoczesne standardy to świadome zastosowanie komputera jako narzędzia wspomagającego proces edukacyjny na różnych szczeblach i koniecznie należy o tym pamiętać²¹.

Jednym z programów komputerowych, który może być użyteczny na lekcjach muzyki, jest *Sibelius*²². Program umożliwia nauczycielowi zapis prostych partytur rytmicznych i melodycznych, które następnie mogą być wydrukowane i wykonywane w klasie przez uczniów podzielonych na grupy (na przykład jedna grupa to klawesy, druga to dzwonki chromatyczne, trzecia to trójkąty). Oczywiście dzieci powinny zamieniać się instrumentami, aby poznać i nauczyć się innych partii, ale również po to, aby poczuć się członkami prawdziwej dziecięcej orkiestry, w której każdy mały muzyk może dotknąć i poznać każdy instrument.

Oprogramowanie umożliwia odsłuchiwanie w czasie rzeczywistym wpisywanego materiału, co może być pomocne w układaniu gamy na pięciolinii oraz odsłuchiowaniu jej przy użyciu różnych instrumentów cyfrowych. Błędnie ułożona gama zostanie zagrana wraz z dźwiękiem niewłaściwym, co jest słyszalne przez dzieci już w szkołach o profilu ogólnym, co pozwala dziecku na zrozumienie, co zrobiło źle i korektę błędu.

Omawiany program umożliwia dodatkowo zrozumienie prawideł muzycznych, które dotyczą podstaw grupowania w muzyce oraz skal instrumentów. Oprogramowanie nie pozwala na wpisywanie nut źle pogrupo-

²⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. Nr 260, poz. 2592, 2593), <<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20042602593&type=2>>, [dostęp: 14.02.2013].

²¹ C. Day, 2004, s. 14–20.

²² <http://www.sibelius.com/home/index_flash.html>, [dostęp: 12.02.2013].

wanych; dodatkowo, jeżeli dźwięk zapisany został poza skalą danego instrumentu, będzie zaznaczony na czerwono i nie zostanie odtworzony przez komputer. Dźwięki zbliżające się do progów skali są zaznaczone na pomarańczowo, natomiast prawidłowe na niebiesko lub czarno. Program umożliwia skonstruowanie ćwiczeń z możliwością uzupełniania specjalnie przygotowanych do tego wolnych miejsc dotyczących ćwiczeń rytmicznych, melodycznych, harmonicznym i mieszanych, gdzie każdy uczeń może uzupełnić braki, stosując się do polecenia nauczyciela. Takie użycie komputera umożliwia przeprowadzenie ciekawych i zarazem interaktywnych sprawdzianów, które zachęcają podopiecznych do działania, gdzie wpisując każdą nutę, mogą ją usłyszeć, co pobudza szybszy rozwój muzyczny wychowanka i wzmacnia atrakcyjność lekcji.

Następny program to narzędzie do edycji i zapisu muzyki *Audacity*²³. Umożliwia nagranie i obróbkę plików audio za pomocą karty muzycznej i mikrofonu. Jego interfejs jest na tyle prosty i przejrzysty, że może być pomocny dla osób, które nie korzystają z komputera zbyt często, a przyciski funkcyjne są oznaczone prostym logo oraz podpisane w języku polskim, co ułatwia w dużym stopniu obsługę osobom nieznającym języka angielskiego. Prawidłowo skonfigurowany program z osprzętem umożliwia:

- utworzenie reklamy danego produktu, w którym dzieci piszą tekst i podkładają odpowiednią muzykę,
- nagranie dźwięków natury (szum drzew, śpiew ptaków, deszcz, burza) oraz dźwięków działalności ludzkiej (ruchliwa ulica, remonty drogowe, głośnie muzyka) w tym przypadku odbywa się stosowna rozmowa nauczyciela z uczniami o roli dźwięku w życiu człowieka, o dźwiękach pożądanym i niepotrzebnych, o konieczności dbania o narząd słuchu ludzkiego (zauważamy problem głuchnącego młodego społeczeństwa, na przykład za głośno odtwarzającego muzykę ze słuchawek), o dźwiękach dobiegających z otoczenia i natury,
- nagranie chóru szkolnego wraz z zapisem na płytę audio,
- zarejestrowanie piosenki szkolnej śpiewanej przez uczniów z akompaniamentem nauczyciela,
- umiejętność tworzenie kolaży dźwiękowych na podstawie materiałów dostarczonych przez nauczyciela (piosenki szkolne),
- edycja cyfrowa utworu muzycznego (zamienianie zwrotek i refrenów),
- modyfikacja cyfrowa utworu muzycznego (dodanie echa i pogłosu, zmiana dynamiki w utworze, osłabianie bądź wzmacnianie konkretnych częstotliwości)²⁴.

²³ <<http://audacity.sourceforge.net/?lang=pl>>, [dostęp: 10.02.2013].

²⁴ A. Rosiński, 2011, s. 84–85.

Kolejny ciekawy program, który może być wykorzystywany przez nauczyciela muzyki, to *Magix Music Maker*²⁵. Pozwala on na tworzenie muzyki poprzez umiejętne ustawienie względem siebie danych schematów agogiczno-melodycznych, nawet przez uczniów, którzy nie znają nut. W tym przypadku najważniejsza jest wrażliwość słuchowa danego ucznia oraz jego biegłość techniczna związana z umiejętnością połączenia danych schematów w jednolitą całość, których sposób łączenia powinien zaprezentować nauczyciel na zajęciach dydaktycznych.

Niestety bardzo często nauczyciele zapominają, że uczniowie szkół o profilu ogólnym, którzy nie znają nut, również mogą „tworzyć” muzykę. Od ucznia wymagana jest „jedynie” wrażliwość słuchowa i wyobraźnia dźwiękowa, które pozwolą scalić poszczególne bloki utworu oraz odpowiednio je ustawić względem siebie. Komputery, które mogą obsługiwać wspomnianą technologię, nie muszą być najnowsze – wystarczą nawet starsze urządzenia wyposażone w kartę muzyczną, która umożliwi odsłuchiwanie materiału.

Wiele radości i satysfakcji dostarczy uczniowi ułożenie własnego utworu nawet z gotowych bloków. Zadanie to stwarza możliwość konkurowania między poszczególnymi klasami w tworzeniu piosenek, których powstanie oparto na omawianej technologii, na przykład na konkursie szkolnym, podczas którego mogą zostać wyłonione najlepsze utwory. Taka forma pracy i obserwowanie jej owoców dają uczniowi satysfakcję, a co najważniejsze – ten typ zajęć nie tylko wspomaga rozkwit pasji muzycznej, ale również rozwija wrażliwość muzyczną uczniów, będąc jednocześnie bodźcem do aktywności twórczej.

Dodatkowy osprzęt multimedialny, taki jak cyfrowa mata muzyczna (układ klawiatury fortepianowej bądź pięciolinii), z powodzeniem może być używany podczas lekcji muzyki. Niestety, nauczyciele zapominają o tak ciekawej i zarazem aktywnej formie nauczania, która nie dość, że daje wymierne efekty w nauczaniu, to powoduje rozwój muzyczny i ruchowy. Umiejętnie użyta muzyczna mata cyfrowa kształci dzieci młodsze poprzez zabawę. Nauczyciel muzyki w tym przypadku gra dzieciom na tradycyjnym pianinie od jednego do kilku dźwięków (melodię), zadaniem ucznia jest znalezienie tych dźwięków na macie muzycznej i powtórzenie ich. Następnie nauczyciel dodaje kolejne dźwięki, budując zdanie, frazy muzyczne z utworów muzycznych należących do dziecięcej literatury. Podopieczni na macie cyfrowej znajdują dźwięki i powtarzają utwór za pedagogiem. Kolejną praktyczną poradą dotyczącą zastosowania muzycznej maty z pięciolinia jest nauczanie poszczególnych dźwięków wraz z położeniem ich na

²⁵ <<http://www.magix.com/pl/music-maker/>>, [dostęp: 08.02.2013].

pięciolinii. Jeżeli nauczyciel gra dźwięki coraz wyższe, to dzieci wspinają się do góry po kolejnych polach i liniach, jeżeli nauczyciel wykonuje dźwięki coraz niższe, to podopieczni schodzą w dół po kolejnych stopniach gamy. Następnie pedagog gra prosty i zarazem łatwy utwór (np. „Panie Janie”), a wychowankowie starają się go zagrać identycznie na cyfrowej macie muzycznej z pięciolinia.

Kolejne oprogramowanie i sprzęt, który może w znacznym stopniu usprawnić prowadzenie lekcji i być pożytecznym narzędziem w nauczaniu, to instrumenty wirtualne (instalowane na komputerach) oraz keyboardy wysokiej klasy. Umożliwiają one:

- nowe zaaranżowanie piosenek szkolnych, które mogą zabrzmieć ciekawiej,
- wprowadzenie zabawy wspomagającej edukację muzyczną typu, „jaki zagrał to instrument” – włączając ten sam fragment melodii przy odtwarzaniu różnych brzmień instrumentalnych,
- nauczanie nazw i barw instrumentów – wraz z demonstracją brzmienia różnych rejestrów, co kształci u podopiecznych słuch barwowy oraz sposobność rozpoznawania instrumentów ze względu na prezentację różnych ich rejestrów,
- odtwarzanie utworów muzycznych w formie MIDI wraz z funkcją włączania bądź wyłączania poszczególnych ścieżek muzycznych po to, aby zrozumieć genezę powstania utworu, wejść w praprzyczynę (materiał, z którego złożony jest utwór, poszczególne dźwięki, współbrzmienia, brzmienia instrumentalne) i umożliwić pełne przeżycie dzieła muzycznego, funkcja ta pozwala na zapoznanie się z budową instrumentalną danego utworu, gdyż jest możliwość odsłuchiwania pojedynczych instrumentów,
- zmianę tempa w czasie rzeczywistym (podczas odtwarzania utworu muzycznego), niezwykle pomocną podczas uczenia nowego materiału,
- przedstawienie znanego dzieciom tematu muzycznego w różnej instrumentacji²⁶.

Wykorzystanie omawianych środków dydaktycznych wpływa na uatrakcyjnienie zajęć lekcyjnych. Stosowanie elektronicznych instrumentów klawiszowych i wirtualnych pobudza aktywność uczniów. Instrumenty te wzbudzają ciekawość dziecka, które niejednokrotnie samo próbuje na nich zagrać. Możliwości instrumentów przyciągają uwagę uczniów, co skutkuje częstszym zgłaszaniem się dzieci.

Z pedagogicznego punktu widzenia edukacyjna przydatność i atrakcyjność informatycznych środków dydaktycznych wynika z cech szczególnych komputerów. Są

²⁶ A. Rosiński, 2009, s. 41–42.

nimi obok powszechnie wymienianej zdolności do przesyłania, przetwarzania i magazynowania informacji, także ich:

- polisensoryczność, tj. oddziaływanie na wiele zmysłów człowieka;
- multimedialność, czyli możliwość sprzętowego i programowego łączenia w jednym urządzeniu wielu mediów i ich funkcji;
- interaktywność, czyli zdolność do maszynowego dialogu człowiek – komputer, zapewniająca uczniowi podmiotowe poczucie sprawstwa;
- symulacyjność, czyli możliwość imitowania rzeczywistych zjawisk, procesów lub urządzeń;
- komunikacyjność, czyli zdolność do zapewnienia poprzez sieć wizualnej, głosowej lub symbolicznej łączności z drugą osobą (także innym komputerem bądź urządzeniem);
- wirtualizacja, czyli zdolność do tworzenia fikcyjnej rzeczywistości, zwanej rzeczywistością wirtualną lub cyberprzestrzenią²⁷.

Świadome stosowanie Internetu na zajęciach muzyki może przyczyniać się do przyswajania rozległej wiedzy interdyscyplinarnej, która łączy kilka sztuk w jedną dziedzinę²⁸. Nauczyciel muzyki wybrać może odpowiednie strony internetowe do prezentacji trudnych zagadnień. Portale internetowe poświęcone muzyce oddziałują na ucznia, kształtując jego zainteresowania, a nawet osobowość. Portal YouTube umożliwia wyświetlanie filmów, co może wpłynąć na postęp procesu edukacyjnego. Takie użycie komputera jest przekazaniem wiedzy w sposób multimedialny z zauważalną korelacją różnych sztuk. Zdaniem autora, dzięki YouTube oraz innym portalom można zaprezentować:

- wygląd, brzmienie i sposób gry na instrumencie,
- wygląd i ustawienie różnych orkiestr,
- tańce ludowe poszczególnych krajów i regionów,
- zdjęcia znanych obiektów, takich jak: muzea, sale koncertowe świata, filharmonie itp.,
- zdjęcia i muzykę w formie interaktywnej wybitnych kompozytorów,
- kulturę i tradycję różnych krajów,
- różne aranżacje utworów lub piosenek (na różne składy instrumentalne),
- znanych i wybitnych dyrygentów symfonicznych i kompozytorów,
- miasta, w których żyli i komponowali wybitni muzycy.

ZAKOŃCZENIE

Multimedia używane na zajęciach muzyki we właściwy sposób to niebagatelne źródło informacji dla ucznia, źródło, z którego korzystać mogą

²⁷ M. Tanaś, 2004, s. 37.

²⁸ R. Bryzek, 2003, s. 235–237.

wszyscy – zarówno uczeń, jak i pedagog. Przede wszystkim ważna jest wiedza o sposobie wykorzystania komputera na zajęciach muzycznych i jak to robić, nie zapominając o najważniejszych celach edukacyjnych, lecz je wspomagając²⁹.

W dzisiejszych czasach to szkoła musi nadążać za nowoczesnymi zdobyczami technologicznymi. Jeżeli tego nie zrobi, to młodzi ludzie będą odczuwać braki w wykształceniu, które niezbędne jest w ciągle rozwijającym się społeczeństwie multimedialnym. Należy pamiętać, że nowoczesna szkoła nie powinna tylko podążać za najnowocześniejszą technologią, lecz z nową jakością współpracować i koniecznie tę jakość wdrażać³⁰.

Uwzględnienie nowych technologii w edukacji muzycznej dziecka jest niezwykle trudne, gdyż wiąże się ze złamaniem pewnych stereotypów i z zaprojektowaniem nowej klasopracowni muzycznej, gdzie na każdych zajęciach muzycznych znalazłoby się miejsce na zastosowanie multimedialnych w nauczaniu muzyki.

Współczesna praktyka ukazuje, że dostęp do nowych technologii w szkołach mają uczniowie wyłącznie na lekcjach informatyki bądź pokrewnych przedmiotów, natomiast bardzo rzadko komputer jest stosowany do prezentacji zagadnień dydaktycznych dotyczących innych przedmiotów nauczanych w szkole, w tym muzyki.

Wyłącznie od nauczyciela muzyki zależy, z jakich środków i metod skorzysta, wdrażając nowe treści programowe. Komputer na zajęciach muzyki, naturalnie, nie eliminuje tradycyjnych metod nauczania i powinien być instrumentem wspierającym przyswajanie wiedzy podopiecznych. Zastosowanie komputera na zajęciach muzyki wraz z odpowiednio dobranym oprogramowaniem komputerowym umożliwia osiągnięcie nowych, niespotykanych i unikatowych idei bazujących na zaskakujących, nieprzewidywalnych i często twórczych pomysłach podopiecznych, które to idee bez tego narzędzia są nieosiągalne.

Coraz częściej widoczne są dysproporcje pomiędzy umiejętnościami nauczyciela w zakresie obsługi komputera a ucznia, który korzysta z niego niemalże codziennie. Stąd współczesny nauczyciel muzyki to osoba nie tylko pracująca metodami tradycyjnymi, ale również alternatywnymi, która potrafi świadomie poruszać się w świetle nowych zdobyczy multimedialnych i umiejętnie wzbudzić zamiłowanie uczniów do przedmiotu poprzez świadome stosowanie komputera na lekcjach muzyki³¹.

²⁹ T. Huk, 2011, s. 88–89.

³⁰ R. Bryzek, 2003, s. 182–183.

³¹ Por. <<http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/konspekt3/maloszowski.html>>, [dostęp: 10.02.2013].

Powyższe kwestie wiążą się ze zrewidowaniem i dostosowaniem aktualnych metod kształcenia nauczycieli muzyki do zmian dotyczących organizacji procesu edukacyjnego, który wynika z przekształceń dokonujących się w młodym społeczeństwie. Zwiększenie dostępności komputerów na lekcjach muzyki ma na celu większy wpływ na osiągnięcia ucznia oraz ich wszechkierunkowy rozwój za pomocą sztuki multimedialnej.

Ciągle rozwijająca się technologia bez wątpienia nie zastąpi sprawdzonych, tradycyjnych procedur edukacji, lecz będzie w dużym stopniu pomocą dla nauczyciela muzyki, stanowiąc ważne uzupełnienie zajęć lekcyjnych. Komputeryzacja dyktuje normy, które sukcesywnie są implementowane, sprzyja tworzeniu nowych standardów, znajdujących zastosowanie w pracy nauczyciela muzyki, dzięki zdolności wykorzystania przez wychowawcę, zaznajomionego z technicznymi nowinkami z zakresu muzyki i podstaw informatyki, mającego ku temu odpowiednie kwalifikacje³².

Reasumując powyższe rozważania na temat umiejętności nauczycieli w dziedzinie wykorzystania multimediiów, stwierdzam, że proces kształcenia nauczycieli muzyki musi zostać poszerzony o multimedia, ich praktyczne zastosowanie na lekcjach muzyki. Ciągłe dokształcanie nauczycieli ma swoje uzasadnienie i wynika również z awansu zawodowego nauczyciela oraz z misji pedagogicznej – zapoznawania uczniów z wiedzą i umiejętnościami niezbędnymi do funkcjonowania w świecie współczesnym.

LITERATURA

- Abramowicz W., *Absolwenci uczelni obywatelami globalnego społeczeństwa informacyjnego*, referat wygłoszony na I Krajowej Konferencji Naukowej „e-Uniwersytet: Metody i Narzędzia”, WSiZ, Rzeszów 2002.
- Adamczewski P., *Słownik informatyczny. Terminologia informatyczna w pigułce*, Helion, Gliwice 2005.
- Bryzek R., *Komputer w pracy nauczyciela polonisty*, [w:] B. Myrdzik (red.), *Od teatru żaków do Internetu. Nowoczesność i tradycja w edukacji polonistycznej*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003.
- Bryzek R., *Surfowanie edukacyjne, czyli o wykorzystaniu zasobów Internetu w kształceniu polonistycznym*, [w:] B. Myrdzik (red.), *Od teatru żaków do Internetu. Nowoczesność i tradycja w edukacji polonistycznej*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003.
- Day C., *Rozwój zawodowy nauczyciela*, GWP, Gdańsk 2004.
- Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, Wyd. Zys i S-ka, Poznań 2011.
- Fiołek-Lubczyńska B., *Film, telewizja i komputery w edukacji humanistycznej. O audiowizualnych tekstach kultury*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.

³² A. Rosiński, 2011, s. 80–81.

- Gajek E., *Edukacja językowa w społeczeństwie informacyjnym*, Wyd. Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Huk T., *Media w wychowaniu, dydaktyce oraz zarządzaniu informacją edukacyjną szkoły*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2011.
- Konarzewski K., *Jak uprawiać badania oświatowe*, WSiP, Warszawa 2000.
- Kruszewski K., *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2004.
- Krzysztofek K., *Polska w drodze do globalnego społeczeństwa informacyjnego. Raport o rozwoju społecznym*, UNDP Poland, Warszawa 2002.
- Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?*, Poradnik nauczyciela, Wyd. Nowik, Opole 2006.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 1992.
- Pawelski L., *Komputer jako narzędzie pracy dydaktycznej i administracyjnej w szkole*, [w:] Z. Płoszyński, A. Patryna (red.), *Komputer – współczesne narzędzie pracy nauczyciela*, Wyd. Pomorskiej Akademii Pedagogicznej w Słupsku, Słupsk 2003.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Wyd. Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Rosiński A., *Elektroniczne instrumenty klawiszowe jako narzędzie do kompozycji i aranżacji muzycznej w pracy pedagoga*, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk 2009 [niepublikowana praca licencjacka].
- Rosiński A., *Techniczne aspekty wykorzystania komputera w produkcji muzycznej. Zastosowanie komputera w realizacji wybranych zagadnień pracy dydaktycznej nauczyciela muzyki*, Akademia Muzyczna w Gdańsku, Gdańsk 2011 [niepublikowana praca magisterska].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. Nr 260, poz. 2592, 2593), <<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20042602593&type=2>>, [dostęp: 14.02.2014].
- Silberman M., *Uczymy się uczyć*, GWP, Gdańsk 2003.
- Straszak A., *Cyfryzacja uniwersytetu: konieczność i możliwości*, referat wygłoszony na I Krajowej Konferencji Naukowej „e-Uniwersytet: Metody i Narzędzia”, WSiZ, Rzeszów 2002.
- Tadeusiewicz R., *O potrzebie naukowej refleksji nad rozwojem społeczeństwa informacyjnego*, [w:] L. Haber (red.), *Mikrosoczeństwo informacyjne na przykładzie miasteczka internetowego AGH*, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków 2001.
- Tanaś M., *Dydaktyczny kontekst kształcenia na odległość*, [w:] M. Tanaś (red.), *Pedagogika @ środki informatyczne i media*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.

Strony internetowe

- <<http://www.audacity.sourceforge.net/?lang=pl>>.
- <<http://www.encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3944315>>.
- <http://www.magdalenaszpunar.com/_publikacje/2005/kapital_ludzki_pliki/image006.jpg>.
- <<http://www.magix.com/pl/music-maker/>>.
- <http://www.sibelius.com/home/index_flash.html>.
- <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/zeszyty/Zeszyt6/33_Szpunar_Magdalena.pdf>.